

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58 Ф79

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
від 28 лютого 2014 року, протокол 7*

Рецензенти: **Вітвицька С.С.** - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка;
Смагін І.І. - доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; **Тищук Ж.І.** - кандидат психологічних наук, завідувач Житомирського центру розвитку дитини №53 "АБВГДейка".

Літературний коректор:
Мирончук Н.М. - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка

Ф 79 Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти, збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова. Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. - Житомир : Вд-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. - 620 с + CD.
У збірнику науково-методичних праць представлено результати Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти»; розкрито сутність професійної компетентності майбутнього педагога як сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей; охарактеризовано дієво-практичний компонент професійної компетентності вихователя дошкільного закладу; представлено компетентнісну модель сучасного педагога дошкільної та початкової освіти; відображено логіко-чатемагічну діяльність у початковій та дошкільній освіті; розкрито сутність особистісної, рефлексивної, творчої, мовленнєвої мовної соціокультурної, художньо-естетичної компетенції у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
Збірник науково-методичних праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім учителям початкових класів та вихователям ДНЗ, методистам дошкільної та початкової ланки освіти.

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58

Кучинська Л.Ф. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в систему методичної роботи з педагогічними працівниками	192
Максимень С.М., Пастушок О., Хронюк Т. Психолого-педагогічні стилі виховання дітей у сім'ї	201
Пожарко В.С. Інтерактивні форми роботи з педагогами	204
Синченко Н.В., Рашко Н.М. Громадянське виховання дітей на засадах народної педагогіки	208
Степанюк А.О., Сорочинська О.А. Співпраця сім'ї та дошкільного навчального закладу в поліпшенні процесу адаптації дитини до садочка	211
Фурманюк С.М. Формування художньо-естетичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами праці	214
Шиманська Г.С. Інклюзивна освіта в умовах сучасного дошкільного закладу	217

РОЗДІЛ III. КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Гарбарчук Н.М. Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу шляхом впровадження інноваційних технологій	223
Зарицька А.Й. Діяльність методичної служби як умова підвищення професіоналізму педагогів та вдосконалення освітньої системи	226
Кондратенко І.В. Рефлексивна компетентність у професійній діяльності педагога дошкільного навчального закладу	230
Некрасова О.І. Наступність у роботі дошкільного навчального закладу та школи	236
Остапчук С.М. Ефективні шляхи забезпечення організації та управління методичною роботою в ДНЗ	239
Ташук Л.І. Комплексний підхід до вивчення діяльності практичного психолога в дошкільному навчальному закладі	246

РОЗДІЛ IV. ОСОБИСТІСНА, РЕФЛЕКСИВНА, ТВОРЧА КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важівська О.В. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників	251
Драгальчук В., Дубравська Н.М. Розвиток пізнавально-творчих здібностей у дошкільному віці	255
Йосипчук О., Йосипчук Л., Дубравська Н.М. Чинники формування особистості дошкільника	258
Кльон Л.А. Гіперактивність як медико-психологічна проблема	261
Кузнецова Т. Взаємодія ДНЗ та ЗНЗ щодо забезпечення готовності дітей до навчання в школі	266
Лагутта А.В. Використання технології проблемного навчання в ДНЗ	269
Максимень С.М., Волощук А. Особливості страхів дітей дошкільного віку	273
Максимень С.М., Карпіснюк О. Розвиток моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку	276
Максимень С.М., Кваша С.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку	279
Максимень С.М., Кліновська О.М., Прокопчук К.В. Психологічні аспекти формування уяви дошкільника	281
Максимень С.М., Колобійук Т.В. Психологічні засади розвитку моральних форм поведінки дітей дошкільного віку	284

Максимець СМ., Мілківська А.В. Моральна свідомість дошкільника: психологічний аспект	288
Максимець СМ., Яценко Н. Особливості розвитку уяви старшого дошкільника.....	291
Маргулян І.Н. Дитяча агресія	294
Маргулян І.Н. Чи потрібен дитячий садок дитині?.....	297
Федорчук Л. А., Тарнавська Н. П. Розвиток сенсорних здібностей дітей дошкільного віку за системою М. Монтесорі	298

РОЗДІЛ V. ЛОГІКОМ А ТЕМА ТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УІОУЧА ТКОВІЙ ТА ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Бондар О.М. Диференційований підхід у процесі навчання молодших школярів розв'язувати текстові задачі	301
Бродовська А.Дарнавська Н.П. Формування уявлень і понять про число та лічбу у роки дошкільного дитинства.....	306
Ганоль В.М. Організація самостійної роботи учнів початкових класів на уроках математики	309
Герасимчук І.І., Клименюк Ю.М. Розвиток логічного та шігоритмічного мислення молодших школярів на уроках математики.....	311
Господарчук М., Клименюк Ю.М. Розвиток математичних здібностей учнів 1-4 класів	313
Гутман В.О., Клименюк Ю.М. Формування інтересу до математики в учнів початкової школи.....	315
Дмитрійчук Н., Тарнавська Н.П. Вплив дидактичних ігор на формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку	319
Климчук О.Л. Робота над задачами в системі розвивального навчання Д.Б. Ельконіна - В.В. Давидова як засіб формування математичної компетентності молодших школярів	322
Кравченко В.В., Клименюк Ю.М. Методика проведення позакласних занять з математики	329
Микитюк І.С., Тарнавська Н.П. Логіко-математичні ігри як засіб формування логічного мислення в роботі зі старшими дошкільниками	333
Нікітчина І.В. Предметна математична компетентність.....	335
Поліняк О.А., Клименюк Ю.М. Використання дидактичних ігор на уроках математики в початкових класах.....	339
Потапова Т.І. Роль позакласної роботи з математики у формуванні інтересу до навчання молодших школярів.....	343
Рудницька Н.Ю. Використання сучасних технологій навчання математики у процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів	348
Тарнавська Н. П. Особливості математичної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.....	352
Тимошенко Г.П., Клименюк Ю.М. Формування в учнів умінь і навичок самостійної роботи в процесі вивчення математики в 1-4 класах	356

Максимець С.М.

*канд.психол. наук, доцент каф. загальної,
вікової та педагогічної психології*

Пастушок О., Хронюк Т.

48 група ННІ педагогіки

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ СТИЛІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ УВ СІМ'Ї

Проблема розвитку особистості дитини в сучасній сім'ї не втрачає гострої актуальності і сьогодні. Під стилем сімейного виховання слід розуміти характерне ставлення батьків до дитини, які застосовують певні засоби й методи педагогічного впливу, що полягають у своєрідній манері словесного звертання та взаємодії. [2, с.119] Дитина пізнає світ через своїх близьких. Сьогодні, в період економічної та духовної кризи, саме сім'я відіграє провідну роль у формуванні моральності і духовності дитини. Жоден навчально-виховний заклад не може дати того, що дає нормальна сімейна атмосфера.

Безпосередньо стилі виховання в різні історичні епохи вивчали багато вчених, серед яких найвідоміші — Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо та ін. Та проаналізувавши класифікації відомих науковців Д. Бомрід, Е. Маккобі, Е. Счіфера, В.Гарбузова, А.Варги, В.Столїна за наступними критеріями — ступінь контролю та емоційної близькості, міжособистісні стосунки, особливості ставлення до дитини та прийняття її батьками, їх умовно поділили на чотири типи.

Завданням дослідження є аналіз проінформованості батьків з різними стилями виховання в сім'ї. Це дуже важливе питання, тому що для батьків, головною метою є виховання щасливої, здорової, самостійної та успішної дитини. Для того щоб досягти цієї мети, батьки повинні не тільки знати зі стилями виховання, а й зрозуміти переваги та недоліки кожного з них.

Першим університетом життя для дитини є сім'я, в якій вона народилася. Основне батьківське завдання — виростити зрілу та відповідальну людину. Але

які б якості батьки не намагалися розвивати в дитині, головне — будувати виховання на любові.

Та однієї любові недостатньо для того, щоб виховати зрілу, успішну особистість, необхідно також обрати вірний шлях до вибору стилю виховання. Як стверджував відомий слов'янський педагог Я.А. Коменський, єдиним доцільним засобом реформування суспільства є зразкове виховання молоді: “Людина робиться людиною тільки завдяки вихованню“. [2, с.74]

Представлені стилі виховання в сім'ї традиційно розділяють на гіперопіку, авторитарний, ліберальний і демократичний. Кожен із цих стилів виховання по-своєму впливає на самооцінку дитини та подальший розвиток.

(стор. 202)

1. Надмірна опіка (гіперопіка). Цей стиль характеризується надмірним піклуванням, попередженням активності, бажанням зробити все за дитину. З раннього дитинства діти дуже прив'язані до батьків. Погано, якщо дітям не вистачає батьківської любові, але надмірна опіка також шкодить дитині, а батьки інколи плутають любов і опіку.
2. Авторитарний стиль виховання — це стиль, при якому батьки недооцінюють позитив, який є в їхніх дітях, і віддають перевагу контролю. Цей спосіб виховання іноді пов'язують з агресивно-командним впливом батьків з одного боку, але з іншого боку, надмірний батьківський контроль стримує розвиток самостійності підлітка: він не може навчитися ініціативності, відповідальності, наполегливості, самоконтролю. Адже самоповага і впевненість у собі формуються лише за умови, що людина має можливість сама поставити собі мету й досягти її самостійно.

Обирати потрібно виховання без побиття та крику. На початку це може здаватися результативним, однак незабаром виявиться: щоразу ви змушені бити все з більшою силою, щоб досягти бажаного результату. Крик або постійні докори є також шкідливими та можуть призвести до тривалих проблем емоційного характеру.

Покарання не допомагають дитині виробити навички самоконтролю і поваги до інших. “Страх тілесного покарання не зробить злого серця добрим, а поєднання страху зі злістю — найвідразливіше явище в людині.” (К.Ушинський) [1, с.116]

3. Ліберальний стиль виховання характеризується наданням повної самостійності дітям. Ліберальне ставлення батьків, здається, могло б сприяти успішному самовизначенню і формуванню відповідальної позиції особистості.

4. Демократичний стиль виховання. Особливістю цього стилю взаємин є тверде, послідовне і водночас гнучке виховання. Батьки завжди пояснюють мотиви своїх вимог, влада використовується лише в міру необхідності; у дитині цінується як слухняність, так і незалежність; батьки встановлюють правила і твердо втілюють їх у життя, але не вважають себе безгрішними: вони прислухаються до думки дитини, хоч і не діють виключно відповідно до її бажань.

“Ми повинні пам'ятати, що наші діти – це старість, правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання — це наше горе, наші сльози”, – писав А.С.Макаренко. [3, с.28] Починати виховувати дітей слід з раннього віку, а точніше з народження дитини.

Всім відомий випадок, коли одного разу до А.С.Макаренка підійшла молода мати і запитала, з якого віку їй слід виховувати дитину. Антон Семенович запитав: “А скільки ж дитині, якого вона віку?” Мати сказала, що два тижні. “Ви спізнилися на стільки ж”, – відповів педагог.

“Для виховання дитини, дітей взагалі не потрібно багато часу,” – зазначає А.С.Макаренко, – а слід розумно використовувати цей час. У вихованні немає дрібниць. Необхідна продумана організація виховання: “Хороша організація в тому і полягає, що вона не випускає з поля зору найменших дрібниць і випадків”, – писав А.С. Макаренко. [4, с.53]

І справді ж, виховувати слід з народження, а не чекати потрібного часу чи підходящого віку.

Проаналізуємо в чому полягає проблема процесу виховання. Насамперед, з'ясуємо якому стилю виховання надають перевагу батьки, виявимо прояви неадекватного ставлення батьків до дитини. Скористаємося методикою “Аналіз сімейних взаємин (АСВ)” Е. Ейдемільера [5] та методикою «Моя сім'я»[6] . За результатами нашого дослідження:

- 25% батьків – надають перевагу нестійкому стилю виховання, тобто вони ситуативно змінюють стилі, прийоми виховання;
(стор. 203.)
- 25% батьків – обирають різноманітну кількість і якість вимог до дитини в сім'ї, зокрема: 10% – зосереджуються на обов'язках дитини; 5% – на заборонах, і це є підставою для встановлення неприйнятних зразків поведінки дитини; 10% – на санкціях та покараннях за порушення дитиною вимог.
- 25% батьків – надають перевагу ступеню задоволення потреб дитини: 15% – потурання потребам; 10% – ігнорування потреб;
- 25% батьків – надають перевагу різному рівню протекції (ступеню зайнятості батьків вихованням дитини) з них: 15% – гіперпротекція; 10% – гіпопротекція.

Аналіз поєднань перелічених ознак виховання дає змогу виявити стилі виховання, що несприятливо позначаються на розвитку особистості дитини.

Діагностика сімейних відносин за малюнковою методикою «Моя сім'я»[6] дає змогу зрозуміти відношення школяра до членів своєї родини і показує, як він сприймає кожного із сім'ї та свою роль, які у сім'ї взаємовідносини викликають у нього тривожні та конфліктні почуття. За результатами досліджень:

- 15% дітей малює тата по центрі і це означає, що він є авторитетом;
- 20% дітей малює маму і це означає, що вона є авторитетом і займається більше вихованням дитини;
- У 10% дітей вся сім'я взята за руку, і це означає, що в цій сім'ї панує демократичний стиль виховання;

- У 15% дітей на малюнку дитина ізолює себе від інших, малює окремо, і це означає, що в сім'ї потреби дитини ігноруються;
- 20% дітей малює більшими батьків, і це означає, що батьки є авторитетом і вони звертають увагу на потреби дитини;
- 10% дітей малюють кожного члена сім'ї окремо, і це означає, що взаєморозуміння в сім'ї немає;
- 10% дітей не малює себе взагалі, і це означає, що вони себе ізолюють, тобто не комфортно почуваються у сім'ї.

Отож, стилі виховання відображаються на формуванні взаємовідносин у сім'ї і впливають на розвиток особистості дитини. З'ясувавши особливості сімейних взаємин (у сприйнятті дитини), ми прийшли до висновку, що батькам при вихованні дитини, варто пам'ятати наступні поради:

- дитинство — це особливий світ, який відрізняється від світу дорослих;
- поведінка дітей часто дратує дорослих, та проте виконуючи батьківські обов'язки, необхідно висловлювати свої бажання позитивно, любити дитину, не дивлячись ні на що, саме так вони зможуть контролювати свою поведінку й не піддаватися тривозі;
- казати, чого від дитини очікуєте, замість того, чого не бажаєте.

Водночас слід зазначити, що діти часто не розуміють, чому їх покарано. Дослідження доводять, що вимоги дорослих видаються дітям незрозумілими. Наприклад, коли дитина дістала ляпас, вона стає надто сердитою, знервованою та збудженою, і не може зрозуміти, за що і чому її покарано. Потрібно допомагати дітям вести себе краще, даючи їм право вибору: не слід сперечатися про справи, які не мають великого значення. Нехай вони самі вирішують, у що одягатися чи що їсти.

Такий стиль поведінки попередить прояви образи та непокори з боку дитини. Вона не дорікатиме, що батьки постійно контролюють її.

Отже, як стверджував В.Сухомлинський: “Життя коротке, але людина знов і знов переживає його у своїх дітях” [1, с.98]. Знаючи переваги кожного стилю

виховання, володіючи теорією, батьки можуть обрати і досягнути бажаних результатів. Варто пам'ятати, що дитина – це особистість, яка вимагає поваги до себе.

(стор. 204)

Список використаної літератури:

1. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка : Навчально-методичний посібник. Видавництво «Віпол».- К.: 1997. – 98 с.
2. Сухомлинський В.О. “Мудрість батьківської педагогіки”.- К.: Радянська школа. - 1978.-101 с.
3. Макаренко А.С. Книга для батьків: Лекції про виховання дітей. К.: Радянська школа,-1973-.336 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка. Посібник.К.: Видавничий центр «Академія» 2000. - С.47-52
5. Эйдемиллер Э. Г. Методы семейной диагностики и психотерапии. — М.; СПб.: Фолиум, 1996. — 378 с.
6. Семья глазами психолога: Сб. методик / Сост. С. Ф. Спичак. — М.: Воронеж, 1995. — 365 .